

Tüm dünyada olduğu gibi özellikle AB'ye giriş sürecinde Türkiye'de Kırsal Kalkınma Politikaları son yıllarda büyük önem kazanmıştır. AB hibe programları etkin kullanılarak bu süreç en verimli bir şekilde değerlendirilmelidir.

XI. KIRSAL KALKINMA POLİTİKASI

11.1. Giriş

Son 25 yılda “kırsal kalkınma” kavramı sıkça gündeme gelmektedir. Buna paralel olarak Birleşmiş Milletler, Dünya Bankası, Avrupa Birliği, Gönüllü Kuruluşlar ve Hükümetler kırsal kalkınma olgusuna daha fazla kaynak, bilgi ve zaman ayırmaktadır.

Türkiye’de tarımın Gayri Safı Yurtiçi Hâsıla’dan aldığı payın giderek azalması, gelir dağılımındaki dengesizlikler ve kırsal ile kent arasındaki sosyo-ekonomik kalkınma farklılıkları yoğun bir biçimde kırsal alandan kente göçün yaşanmasına neden olmaktadır. Türkiye’nin içinde bulunduğu genel sosyo-ekonomik durum ve kırsal alanda yaşanan sorunlar ile kırsal alandan kente göçlerin getirdiği sorunların çözülmesi gerekmektedir.

Avrupa Birliği’ne uyum sürecinde kırsal alandaki sorunların tespiti ve bu sorunlara kalıcı çözümler bulunması gereksinimi Türkiye’de de “kırsal kalkınma” konusunu gündeme getirmiştir ve dolayısıyla kırsal kalkınmaya yönelik çalışmalar hızlanmıştır. Bu süreçte sadece Avrupa Birliği koşullarına uymak için değil, ülkenin ihtiyaçlarını ve önceliklerini dikkate alan bir kırsal kalkınma stratejisi çerçevesinde politikalar geliştirilmeye çalışılmaktadır. Diğer taraftan, AB’ye katılım sürecinde müktesebatın üstlenilmesine ilişkin yükümlülükleri çerçevesinde, kırsal kalkınma politikalarının ve tedbirlerinin AB Ortak Tarım Politikaları ile uyumuna da özel bir önem verilmektedir.

Özellikle 2007–2013 döneminde gündeme gelen Katılım Öncesi Malım Yardım Aracı IPA programı nedeniyle kırsal kalkınma politikalarına hem hükümetler tarafından hem de toplum tarafından verilen önem artmıştır. IPA kapsamındaki programlarda kırsal kalkınmayla ilgili olan IPARD çağrısının yapılması çalışmaları sürmektedir. Büyük ihtimal ile 2009 sonlarında çağrı yapılacak ve kırsal kalkınma ile ilgili hareketlilik hızlı bir şekilde artacaktır.

11.2. Türkiye’de Kırsal Alan

Kırsal kalkınma politika ve uygulamalarında sorunların tespiti ve buna göre hedef oluşturulması önem taşımaktadır. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde kırsal yapı sosyo-ekonomik ve kültürel özellikleri ile oldukça karmaşık bir görünüm sergilemektedir. Nüfus, tarımsal üretim, mülkiyet ilişkileri, geleneksel yapı, temel hizmetlere erişebilirlik, sosyal güvenlik açısından kırsal alan iç içe geçmiş birçok

sorunu barındırmaktadır. Bundan hareketle, öncelikle kırsal alanın genel durumunun ortaya konulması ve buna göre strateji belirlenmesi gereği ortaya çıkmaktadır.

Kırsal alan denildiği zaman il ve ilçe merkezleri dışında üretime kaynak oluşturan alanlar olarak kabul edilmektedir. En son İstatistiklere göre Türkiye nüfusunun %29,5'i kırsal alanlarda yaşamaktadır ve bu nüfusun çok önemli bir kısmı tarımla uğraşmaktadır.

Dünya'da olduğu gibi Türkiye'de de kırsal alan tanımı sorunludur. Kırsal alanın temel niteliklerini yansıtan tek bir kırsal alan tanımı henüz yapılamamıştır. Çünkü kırsal alan ayırımında genel nüfus sayımı, hane halkı işgücü anketi, hane halkı bütçe anketleri ve genel tarım istatistikleri verileri derlenmekte ve bu çalışmalarda ise farklı kırsal alan tanımları kullanılmaktadır. Örneğin, il ve ilçe merkezleri dışında kalan yerler, hane halkı anketlerinde 20 bin'den daha az nüfusu olan yerler, tarım istatistiklerinde ise tüm köyler ve 5.000'den az nüfusu olan ilçe merkezleri kırsal alan olarak kabul edilmektedir.

Tüm bu tanımların yanında Türkiye'de kent statüsünde kabul edilen fakat istihdam ve ekonominin ağırlıklı olarak tarıma dayandığı ve köy hayatının yaygın olduğu bazı il ve ilçe yerleşim birimleri kırsal alan niteliğindedir. Diğer taraftan kırsal alan statüsünde değerlendirilen bazı yerleşim birimleri de sanayi ve turizmin geliştiği kentsel alan gibidir.

Kırsal Nüfustaki Değişimler

En son yapılan 2007 Yılı Genel Nüfus Sayımı kesin sonuçlarına göre, Türkiye'nin toplam nüfusu 70,6 milyondur. Bu nüfusun 49,8 milyonu il ve ilçe merkezlerinde ve geri kalan 20,8 milyonu da köy ve kasaba niteliğindeki yerleşim birimlerinde yaşamaktadır. Yani, toplam nüfusun yüzde 29,5'i kırsal alanda yaşamaktadır (Çizelge 11.1).

Kent nüfusu, kırsal alandaki nüfusa göre daha hızla artmaktadır. Örneğin, 1990–2000 döneminde kent nüfusunun yıllık artış hızı binde 26,8 iken köy nüfusunun yıllık artış hızı ise sadece binde 4,2 olarak gerçekleşmiştir. Kırsal nüfus Cumhuriyet'in ilk yıllarında (1927) toplam nüfusun $\frac{3}{4}$ 'ünden daha fazla pay alırken, özellikle 1950'li yıllardan sonra tarımda makineleşmeye geçiş, ekonomik sistemde değişimler ve kente göç ile birlikte kır nüfusu azalmaya ve yaşlanmaya başlamıştır. Bu azalma 1985

yılındaki Genel Nüfus Sayımı'na kadar oransal bir azalma iken, bu tarihten sonra mutlak azalma başlamıştır.

Çizelge 11.1. Türkiye’de yıllara göre nüfusun gelişim seyri

Sayım Yılları	Kırsal Nüfus		Kentsel Nüfus		Toplam Sayı (Milyon)
	Sayı (Milyon)	(%)	Sayı (Milyon)	(%)	
1927	10.3	75.8	3.3	24.2	13.6
1940	13.4	75.6	4.3	24.4	17.8
1950	15.7	75.0	5.2	25.0	20.9
1960	18.8	68.1	8.8	31.9	27.7
1970	21.9	61.6	13.6	38.4	35.6
1980	25.0	56.1	19.6	43.9	44.7
1985	23.7	47.0	26.8	53.0	50.6
1990	23.1	41.0	33.3	59.0	56.4
2000	23.8	35.1	44.0	64.9	67.8
2007	20.8	29,5	49.8	70,5	70.6

Kaynak: DİE Genel Nüfus Sayımları, [www.die.gov.tr/genel nüfus sayımları](http://www.die.gov.tr/genel_nufus_sayimlari)

Kırsal alanda yerleşimlerin sayıca çok ve dağınık olması, bir yandan kırsal nüfusun temel alt ve üst yapı hizmetlerine erişimini güçleştirmekte diğer yandan kamu yatırımlarını zorlaştırmaktadır. 2002 yılı itibariyle, 2.265'i kasaba belediyesi ile 36.527 köy ve bu köylere bağlı 42.098 köy alt yerleşimi olmak üzere toplam 80.890 yerleşim birimi bulunmaktadır.

Son tanımlamalara göre kırsal yerleşim alanları köyleri kapsadığı gibi nüfusu 20 binden az olan şehir ve kasabaları da içine almaktadır. Geçmişte nüfusun yüzde 75'i köylerde yaşarken şimdilerde tam tersi bir durumla kabaca nüfusun yüzde 75'i kentlerde bulunmaktadır. Nüfus yoğunluğu girdileri dikkate alınarak yapılan son hesaplamalara göre Türkiye’de kırsal nüfus yüzde 37 civarındadır. Toplam iş gücünün tarımda istihdam edilme oranı ise yüzde 20’dir. Avrupa’da kırsal nüfus yüzde 28, ABD’de yüzde 18 iken tarımsal istihdam Avrupa’da yüzde 5, ABD’de yüzde 2’dir. Dolayısıyla kırsal ile tarımsal nüfusu birbirinden ayırmak gerekmektedir. Kabaca hesaplanırsa Türkiye’de nüfusun yüzde 17’si, Avrupa’da yüzde 23’ü, ABD’de ise yüzde 16’sı kırsalda yaşamakta ama tarım dışı faaliyetlerde bulunmaktadır.¹

Görüldüğü gibi kırsalda yaşayan nüfustan ziyade tarımda istihdam edilen nüfusun azalması gelişmişlik göstergesidir. Etkin kırsal kalkınma politikalarıyla kırsalda yaşayan nüfusun artırılması kırsal alanlarda ekonomik aktiviteleri canlandıracaktır. Bunun yanında doğal kaynaklara sahip çıkılması ve bunların etkin kullanılması

¹ Yavuz, Fahri, “Orda Bir Köyden Hadi Köyümüze Dönelime!”, *Pusula*, 6 Aralık 2017.

şehirlerdeki nüfus baskısının azalmasını ve kırsal alana yönelik kalkınma politikalarının daha etkili olmasını sağlayacaktır. Yani kırsalda nüfus artışı ve kalkınma karşılıklı sinerji oluşturacaktır. Güçlü göç eğilimlerinin olduğu kırsal alanların insansız kalmasının önüne geçilmesi günümüzdeki kırsal kalkınma politikalarının temel amaçlarından biridir. İnsanın olmadığı yerde ekonomik faaliyetlerin canlanması, iş ve yaşam şartlarının iyileşmesi pek mümkün olmamaktadır.² Dolayısıyla köye dönüşe zemin hazırlayacak kırsal kalkınma politikalarına daha çok ağırlık vermek, tarımdan çekilen nüfusa kırsal alanlarda istihdam sağlayacak başta gıda ve içecek imalatı sektörü olmak üzere yatırımlar yapmak ve projeler üretmek gerekmektedir.

Kırsal Alanda Altyapı ve Sosyal Hizmetler

Kırsal alt yapı hizmetleri arasında köy yolları büyük önem taşımaktadır. Yolu olmayan köy hemen hemen kalmamıştır. Sorun, daha çok iklimsel koşullardan ve yolun niteliklerinden kaynaklanmaktadır. Bir diğer önemli husus ise, kırsal alanda kanalizasyon eksikliğidir. Bu konuda resmi ve güncel bir veri bulunmamakla birlikte, ülkemizdeki köylerin çok azında kanalizasyon altyapısının bulunduğu tahmin edilmektedir. İçme suyu temini açısından, kırsal alanda son yıllarda önemli çalışmalar yapılmış ve nüfusun büyük bir bölümüne içme suyu hizmeti götürülmüştür.

Türkiye’de kırsal alandaki okuma yazma oranı kente göre daha düşüktür. Kırsal yerleşimlerde eğitim, ilköğretim kademesinde yoğunlaşmakta olup, orta eğitimin yüzde 93’ü kentlerde gerçekleştirilmektedir. 2003–2004 döneminde ilköğretim okullarının yaklaşık 26 bini köylerde, 10 bini ise kentlerde bulunmaktadır. Kırsal alandaki öğrencilere eğitim vermek amacıyla tesis edilen yatılı ilköğretim bölge okulları (YİBO) ve pansiyonlu ilköğretim okulları (PİO), daha çok eğitim hizmetlerinin etkin bir şekilde sağlanmasında sıkıntı çekilen Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri ile dağınık köy yerleşmelerinin yaygın olduğu Karadeniz bölgesi illerinde yoğunlaşmaktadır.

Kırsal kesimdeki sağlık hizmetleri genellikle sağlık ocakları, sağlık evleri ve gezici sağlık ekipleri tarafından karşılanmakta olup, bu hizmet birimlerinde yoğun olarak personel ve donanım sorunu yaşanmaktadır. Kırsal alanda özellikle sağlık ve eğitim hizmetlerinde personel planlaması, kalifiye eleman temini ve bunların uzun süreli istihdamında yaşanmaktadır. Toplumun önemli bir ölümü uygulamadaki bazı

² “Türkiye’de Mevsimlik Tarım İşçilerine Dair Kısa Bir Değerlendirme”, Heinrich Böll Stiftung Derneği, tr.boell.org/tr/2014/06/16/tuerkiyede-mevsimlik-tarim-iscilerine-dair-kisa-bir-degerlendirme, (Erişim tarihi: 13 Aralık 2018).

eksikliklerine rağmen sosyal güvenlik sistemlerinin koruyucu şemsiyesi altına alınırken, en kalabalık kesimi oluşturan tarım kesimi bu yasalardan ancak sınırlı bir biçimde yararlanabilmektedir.

Çizelge 11.2’de görüleceği gibi, Türkiye genelinde toprak dağılımı dengesizlik göstermektedir. 50 dekardan küçük işletmelerinin payı %64,8 iken, bunların işlediği arazi %21,3’dür. Buna karşılık, 500 dekardan daha büyük araziye sahip olan tarım işletmelerinin oranı %0,7 iken, bunların işlediği arazi miktarı %11,4’dür.

Kırsal alanda örgütlenmeler kooperatifler, ziraat odaları, odalar, birlikler, şirketler, vakıflar ve dernekler tarafından yapılmaktadır. Türkiye’de üretici örgütlemesinin en yaygın biçimin oluşturan kooperatifçilik daha çok sayısal yönden olmuş, sektördeki etkinlikleri arzu edilen seviyeye ulaşamamıştır. Türkiye’de mevcut yaklaşık 3 milyon adet tarımsal işletmenin etkili, yeterli ve eşgüdümü yüksek bir örgütlenme geliştiremediği bilinmektedir.

Çizelge 11.2. Türkiye’de toprak dağılımı (%)

İşletme Büyüklükleri	İşletme Sayısı (%)	İşlenen Arazi (%)
5 dekardan küçük	5,9	0,3
5-9 da.	9,6	1,1
10-19 da.	17,8	3,9
20-49 da.	31,5	16,0
50-99 da.	18,5	20,7
100-499 da.	15,9	46,6
500-999 da.	0,6	6,1
1000 + da.	0,1	5,3
Toplam İşletme Sayısı	3.021.190	-
Toplam Arazi Miktarı	-	184.329.487 dekar

Kaynak: 2001 Yılı Genel Tarım Sayımı Sonuçları-DİE.

Tarım ağırlıklı bir toplum özelliği gösteren Türkiye’de de kadının özellikle tarımsal üretimdeki payı küçümsenmeyecek kadar fazladır. Kırsal alanda kadının iş gücüne katılma oranı ülke genelindeki iş gücüne katılma oranına göre daha yüksektir. Kırsal alanda kadının emek yoğunluğu sadece tarımsal üretimde değil, aynı zamanda ev içinde de çok yüksektir. Ev içi istihdam bağlamında ücretsiz aile işçisi konumunda olan kadın ve genç kızlar ağır bir iş yüküne sahiptirler. Kırsal alanda kadınların tamamına yakını tarımda istihdam edilmektedir.

Orman köyleri, kişi başına düşük milli gelirleriyle Türkiye’nin en yoksul ve sosyo-ekonomik açıdan en az gelişmiş kesimini oluşturmaktadır. Bu köylerde geçim kaynaklarının sınırlı olması ve yüksek işsizlik oranları kentlere olan göçü

hızlandırmaktadır. Orman köylerinin ekonomisi; çok dar ve sarp arazilerde geleneksel teknoloji ile yapılan tarım gelirine, orman içi otlak ve meralarda yapılan hayvancılık gelirine ve ormancılık hizmetlerinden elde edilen gelirlere dayanmaktadır. Bu köylerde önemli bir geçim kaynağı olan hayvancılık yoğunlukla düşük verimli yerli ırklarla yapılmaktadır olup meraya dayalı hayvancılık yaygındır.

Özellikle 1980’li yıllarda Türkiye’deki sosyo-ekonomik ve kültürel değişim sürecine paralel olarak kırsal topluluklarda da önemli demografik ve yapısal değişimler ortaya çıkmıştır. Kırsal topluluklardaki geleneksel geniş aile yapısının parçalanmasıyla, modern kentsel çekirdek aile yapısına dönüşüm başlamıştır. Bu süreçte, doğurganlık hızının da düşmesiyle, kırsal yerleşimlerde ortalama hane halkı büyüklüğü azalmıştır.

Verimli ve yeterli tarım arazisi olmayan işletmelerdeki üretken erkek nüfusun tarım dışı sektörlerde düşük ücretle de olsa çalışma eğilimi artmaktadır. Kırsal alanlarda halen yaşanan ekonomik ve toplumsal dönüşüm, bölgeler itibarıyla farklı düzeylerde ve koşullarda gerçekleşmektedir. Bölgelerin sosyo-ekonomik yapıları ve dinamikleri de, dönüşüm niteliği üzerinde etkili olmaktadır. Kentsel alanlara yakın olan kırsal yerleşimlerde kültürel, sosyal ve ekonomik alanlarda hızlı yapısal değişimler söz konusudur.

11.3. Kırsal Kalkınmada Politikaları

Cumhuriyet’in kuruluşundan beri kırsal alanları kalkındırmak, ulusal kalkınma çalışmalarına entegre etmek ve kent-kır dengesizliğini gidermek amacıyla yerel, bölgesel ve ulusal ölçeklerde önemli çalışmalar yapılmaktadır. Bu çalışmalar, ülkemizin geçirdiği ekonomik süreçler ve planlama açısından iki dönem olarak incelenebilir. Bunlar, Planlı dönem “öncesi” çalışmalar ile “sonrası” çalışmalarıdır. Cumhuriyet’in ilk yıllarında tarımsal üretimdeki sıkıntıları gidermek ve gıda güvencesini sağlamak ve özellikle küçük üreticilere istihdam ve iş alanları oluşturacak yaklaşımlar hep ön planda yer almıştır. Bu yıllarda nüfusun büyük bölümünün kırsal da yaşaması ve tarımla uğraşması, insan kaynaklarının zayıf olması kırsal kalkınma politikalarında kamucu yaklaşımları ön plana çıkarmıştır. Bundan hareketle, çalışmalar özellikle temel insani gereksinimlerin karşılanmasında yoğunlaşmıştır. Bu süreçte önemli gelişmeler kaydedilmiş ve model sayılabilecek girişimlerde de bulunulmuştur.

Planlı dönem öncesi politikalar-uygulamalar

Genç Türkiye Cumhuriyeti 1929 yılına değin dış ticaretine, gümrüklerine ve ödemelerine Lozan Antlaşması koşulları nedeniyle pek egemen olamamıştır. Hele 1929

ve 1930 yıllarında dünya ülkelerinin karşı karşıya bulunduğu ekonomik kriz Türkiye'yi de etkilemiş, sadece tarım ürünlerine dayalı olan Türk ihracat olanaklarını felç etmiş ve ekonominin çok şiddetli sarsıntı geçirmesine neden olmuştur. Bu gerçekler karşısında Türkiye'nin tek yapabileceği ise, tarımda ve kırsal kesimde kalkınmanın sağlanarak, kaynak yaratılmasıdır.

Cumhuriyetin kuruluş yıllarında dönemin hükümetleri 18 Mart 1924'deki 442 sayılı Köy Kanunu'nu çıkartmışlardır. Bu kanun iki açıdan önemlidir. Birincisi, bu yasa ile kalkınmanın köyden başlama gereği vurgulanıyor, ikincisi de köylere hukuki bir kişilik tanınıyor ve ilk defa köy kanunu ile köy toplulukları özerk bir yapıya kavuşturuluyordu.

İzmir'de I. İktisat Kongresi düzenlenmiş ve kongrede ülkenin kalkınma sorunları ele alınmış ve kırsal kesimin sorunlarına ilişkin olarak; büyük toprak sahipleri Aşar Vergisinin kaldırılmasını, köyde dirliğin gerçekleştirilmesini, tarımın makineleştirilmesini önermiş ve tarımda kapitalistleşme sürecinin hızlandırılmasını savunmuşlardır. Kongrede ayrıca, tarımsal kredi sorununun çözülmesi, kırsal kalkınmanın en etkin aracı olarak kabul edilen tarımsal eğitimin bu amaca göre yönlendirilmesi ve tarımsal eğitimin uygulamalı olması, yeniliklerin çiftçiye bizzat uygulatılarak benimsetilmesi, köy kökenli ve kentli aydın ve önder kişilerin köylerde yerleşmeleri ve kırsal kalkınma girişimlerinde bir misyoner gibi çalışmaları önerilmiştir.

Tarım Bakanlığı tarafından 1938'de düzenlenen I. Köy ve Ziraat Kongresi, tarımla ilgili teknik konular yanında, köylerin bazı sosyal ve ekonomik sorunlarını da kapsamıştır. Köy kalkınması ve tarımsal gelişme için girişilecek ulusal seferberlikte, mali plan için sağlanacak kaynaklar konusunda da bir çalışma yapılmıştır. Ayrıca, köyün toplumsal yapısı, yaşantısı ve ekonomik gereksinimleri dikkate alınarak köy kalkınması hakkında rapor hazırlanmıştır.

1934'de çıkarılan İskan Kanunu, az topraklı yada topraksız köylüleri toprak sahibi yapmayı öngörüyordu. Bu yasayla, ikiden çok nüfuslu ailelere 6-15 hektar arasında toprak ile çift hayvanı, araç-gereç, tohumluk, ahır, samanlık gibi yerlerin de verilmesi öngörülüyordu. Aynı yıl çıkarılan bir başka yasa (Tapu Kanunu) ile de sahipsiz toprakları imar edenlere tapusunun parasız verilmesi hedeflenmiştir. Diğer yandan, devlet mülkiyetinde olup da kamuya ayrılmamış olan yerleri bağ-bahçe yapan kişilere

de vergi değerinin belli bir oranı alınarak dağıtım yapıliyordu. Bu dönemde çıkarılan önemli yasalardan biri de 1945 yılındaki Çiftçiyi Topraklandırma Yasası'dır.

Köy Enstitüleri, özellikle kır kökenli çocukların başta öğretmenlik olmak üzere köy için gerekli ve geçerli mesleki bilgilerle donatılıp yeniden köye gönderilmesiyle tabanın değişmesini amaçlamaktaydı. Dünyada örnek bir eğitim denemesi olarak Köy Enstitüleri girişimi ile özellikle eğitimde fırsat eşitliği, uygulamalı eğitim, yerel önderlik konularında önemli sonuçlar elde edilmiştir.

Buraya kadar belirtildiği gibi, köy ve köylü sorunlarına ilişkin çalışmalar Cumhuriyet'in kuruluşundan itibaren yoğunluk kazanmıştır. Fakat bunlar birbirinden kopuk, dağınık çalışmalar olarak sürdürülmüştür. Yapılmak istenilen çalışmalar bazen toplumsal engellemelerle karşılaşmış, yaşanan şiddetli ekonomik krizler ve yetersizlikler ise kırsal kalkınma ile ilgili sorunların çözümlenmesini güçleştirmiştir.

Planlı dönem sonrası politikalar-uygulamalar

Türkiye 1963 yılından itibaren kamunun gerçekleştireceği ekonomik ve sosyal faaliyetlerin daha verimli ve rasyonel yapılabilmesi için "planlı kalkınma" dönemini başlatmıştır. Hükümetlerin gerçekleştireceği faaliyetlerin, programların Beş Yıllık Kalkınma Planlarına (BYKP) bağlı olarak yürütülmesi süreci bu dönemde başlamıştır.

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı çerçevesinde DPT tarafından başlatılan toplum kalkınması deneme çalışmaları, 1964 yılı sonunda Köyişleri Bakanlığının kurulması üzerine bakanlığın sorumluluğuna bırakılmıştır. Bu dönemde Bakanlık, "çok yönlü kırsal alan planlaması"na ağırlık verdiğinden, deneme alanlarının sayısını kısa sürede 12'den 37'ye çıkarmış ve toplum kalkınmasını ikinci plana itmiştir. 1967 yılı sonuna kadar her ilden bir ilçenin, 1977 sonuna kadar da bütün köylerin toplum kalkınmasının kapsamına alınmasını öngörmesine rağmen bu, daha sonra gerçekleşmemiştir.

Türkiye'nin farklı yörelerinde hem doğal kaynakların daha iyi değerlendirilebilmesi, hem de kırsal kesimde gözlenen sosyo-ekonomik farklılıkların mümkün olduğu ölçüde ortadan kaldırılması için hükümetler tarafından çeşitli yörelerde Kırsal Kalkınma Projeleri uygulanmaktadır. Bu projeler kırsal alanda altyapıyı iyileştirmeyi, burada yaşayan nüfusun gelirlerini arttırmayı, yaşam düzeylerini yükseltmeyi, bitkisel ve hayvansal üretimi geliştirmeyi ve kırsal nüfusu harekete geçirmeyi amaçlamaktadır. Bu projeler ve uygulanacağı yerler, kalkınma planlarında "kalkınmada öncelikli yöreler" için belirlenen ilkeler doğrultusunda ve uluslararası finans kuruluşlarının tercih ve

önceliklerine uygun olarak belirlendikten sonra, uluslararası finans kuruluşlarına teklif edilmektedir. Türkiye'de il veya iller düzeyinde hükümetler tarafından uygulanan dış kaynaklı kırsal kalkınma projeleri iki kuruluş tarafından kredili olarak finanse edilmiştir. Bunlar; Dünya Bankası ve Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonudur (IFAD). 1970'li yıllarda Dünya Bankasının Kırsal Kalkınma Prtojelerine ilgisinin de etkisiyle, Türkiye'nin ilk Kırsal Kalkınma Projesi olan "Çorum-Çankırı Kırsal Kalkınma Projesi" hazırlıkları 1972 yılında FAO/Dünya Bankası programlarının yardımlarıyla başlamıştır. Türkiye'de ikisi tamamlanmış, dördü devam etmekte ya da başlangıç aşamasında olan toplam altı tane Kırsal Kalkınma Projesi vardır. Bunlar; Çorum Çankırı Kırsal Kalkınma Projesi, Erzurum Kırsal Kalkınma Projesi, Bingöl-Muş Kırsal Kalkınması Projesi, Yozgat Kırsal Kalkınma Projesi, Erzincan-Sivas Kırsal Kalkınma Projesi, Ordu-Giresun Kırsal Kalkınma Projesidir. Ayrıca Bölgesel kalkınma projeleri ise Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP), Doğu Anadolu Projesi (DAP) ve Doğu Karadeniz Bölgesel Gelişme Projesi (DOKAP) isimleriyle yürütülmüştür.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu 3294 sayılı Yasa kapsamında bulunan ve sosyal güvence kapsamında bulunmayan vatandaşlar için Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları (SYDV) aracılığı ile sosyal amaçlı yardımlar sağlamaktadır. SYDV kendi hizmet alanlarında bir model olarak kabul edilebilecek bir çalışma sistemine sahiptir. Fon kaynaklarından yararlanabilecek fayda sahipleri ve gerçekleştirilecek yardımlar ülke genelinde yayılmış bulunan 931 Vakıf aracılığı ile belirlenmektedir. Vakıflar çalışmalarını bünyesinde bulunan Vakıf Mütevelli Heyetleri ile gerçekleştirmektedir.

Sosyal Riski Azaltma Projesi (SRAP) yoksulları hedef alan bir sosyal yardım sistemin kurulmasını amaçlamaktadır. SRAP hızlı yardım ve yatırım olmak üzere 2 temel bölümden oluşmaktadır. Hızlı Yardım bölümü tamamlanmış olup, bu kapsamda “okula devam paketleri, gıda yardımları” gerçekleştirilmiştir. Yatırım bölümü kurumsal gelişim, şartlı nakit transferi ve yerel girişimler alt bileşenlerinde oluşmaktadır. Kırsal kalkınma doğrudan ilgili bulunan yerel girişimler alt bileşeni kapsamında gelir getirici projeler, istihdama yönelik beceri kazandırma eğitimleri, sosyal hizmet amaçlı projeler, toplum yararına geçici çalışma programları ve toplum kalkınması projeleri desteklenmektedir.

Ön Ulusal Kalkınma Planı'nda Kırsal Kalkınma Yaklaşımı

DPT tarafından hazırlanan Ön Ulusal Kalkınma Planı'nın (ÖUKP) “bölgesel gelişme” ekseninde, kırsal kalkınmaya özel bir önem verilmekte ve kırsal alanda;

- İstihdam alanlarının artırılması ve gelir yaratacak faaliyetlerin desteklenmesi,
- Tarımsal arazilerin daha etkin kullanılması için kapasitenin geliştirilmesi,
- Modern tarımsal tekniklerin kullanılması yoluyla kırsal kesimdeki nüfusun yaşam kalitesinin artırılması,
- Turizm, tekstil, dokumacılık ve el sanatları gibi tarım dışı sektör istihdamının sağlanması ve
- Dezavantajlı alanlarda tarım dışı gelir getirici faaliyetlerin yaygınlaştırılmasıyla kırsal kalkınmanın gerçekleştirilmesi öngörülmektedir.

Bunlara bağlı olarak, kırdan kente göçün istikrara kavuşturulması ve bölgeler arası ve bölge içindeki dengesizliklerin giderilmesine katkıda bulunulması da amaçlanmaktadır. Bölgesel gelişme ekseninin uygulanmasında; 12 öncelikli Düzey 2 İBB bölgesi ve buralarda uygulanacak olan öncelikli konular ve tedbirler 2003 yılında yapılan “İllerin ve Bölgelerin Sosyo- Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması” da dikkate alınarak tespit edilmiştir.

Söz konusu bölgelerin; tarım sektörüne dayalı bir ekonomik yapıya sahip olmaları, çoğunlukla kırsal özellikler göstermeleri, diğer bölgelerle ve kendi bölgelerinde gelişmişlik farkı içinde bulunmaları nedeniyle, bölgesel kalkınma çabalarında da kırsal kalkınma girişimlerine özel önem verilmesi gerekmektedir.

ÖUKP bütçesinden en büyük pay bölgesel gelişme eksenine ayrılarak; 152 milyon Euro AB katkısı ve 55 milyon Euro Türkiye katkısı olmak üzere toplam 207 milyon Euro fon tahsis edilmiştir. Bölgesel gelişme ekseninin öncelikleri aşağıdaki gibi tespit edilmiştir:

- a) KOBİ'lerin desteklenmesi ve güçlendirilmesi,
- b) Küçük ölçekli altyapı inşaatlarının desteklenmesi,
- c) Yerel inisiyatiflerin desteklenmesi,
- d) Kurumsal kapasitenin oluşturulması ve güçlendirilmesi

Diğer taraftan, ÖÜKP'nin birinci eksenini olan "İşletmelerin Rekabet Gücünün Artırılması" kapsamında; tarım-sanayi entegrasyonu çerçevesinde, tarım ve sanayi işletmelerinin modernizasyonunun sağlanması, teknoloji ve kalite seviyelerinin geliştirilmesi, rekabet gücünün artırılması ve çevre konusunda AB normlarına uyum sağlanması öncelik alanları arasında tespit edilmiştir.

11.4. Geleceğe Yönelik Stratejiler ve Türkiye'nin Güçlü – Zayıf Yönleri

AB için hazırlanan Ön Ulusal Kalkınma Planında (2004-2006) yer alan orta vadeli stratejinin amaçları ve öncelikleri arasında;

- İnsan kaynaklarının geliştirilmesi ve istihdamın artırılması,
- Alt yapı hizmetlerinin iyileştirilmesi ve çevrenin korunması,
- Bölgelerarası gelişmişlik farklarının azaltılması,
- Kırsal kalkınmanın sağlanması,
- Fakirlik ve gelir eşitsizliği nedeniyle ortaya çıkan sosyal dengesizliklerin azaltılması ve
- Sosyal güvenlik ve sosyal yardım sistemlerinin iyileştirilmesi konuları öncelikli olarak ele alınmaktadır.

Ayrıca, ön Ulusal Kalkınma Planının Bölgesel Gelişme Bölümünde "Kırsal Kalkınma" başlığı altında;

- Kırsal alanda istihdam alanlarının artırılması ve gelir yaratacak faaliyetlerin desteklenmesi, tarımsal arazilerin daha etkin kullanılması için kapasitenin geliştirilmesi,
- Arazi kullanım planlama projelerinin desteklenerek ülke geneline yaygınlaştırılması,
- Modern tarımsal tekniklerin kullanılması yoluyla kırsal kesimdeki nüfusun yaşam kalitesinin artırılması,
- Turizm, tekstil, dokumacılık ve el sanatları gibi tarım dışı sektör istihdamının sağlanması ve
- Dezavantajlı alanlarda tarım dışı gelir getirici faaliyetlerin yaygınlaştırılması kırsal kalkınmanın gerçekleştirilmesi açısından önemi vurgulanmaktadır.

Bunlardan hareketle Türkiye'nin kırsal alanların karşı karşıya bulunduğu sorunların çözümünde, öncelikle ulusal gereksinimlerden ve önceliklerden hareketle, daha sonra da hem AB'ye uyum (Ulusal Kalkınma Hedef ve Planları Çerçevesinde) hem de dünyada kırsal kalkınma alanında meydana gelen değişimlere ayak uydurabilmek ve ulaşmak istediği hedeflerine-yönelimlerine varabilmek için kırsal kalkınmada izleyeceği stratejik hedefler beş ana grupta toplanabilir. Bunlar;

- a. Kırsal nüfusun katılımcı yaklaşımlarla örgütlenmesinin yaygınlaştırılması ve sorun çözüme yeteneklerinin geliştirilmesi,
- b. Kırsal nüfusun (yerleşik ve gezici) eğitim, sağlık, sosyal güvenlik, suya erişebilirlik, ulaşım gibi temel gereksinimlere ulaştırılması (kapasite geliştirme-gezi)
- c. Kırsal alanda yaşayanların sürekli ve sürdürülebilir gelir kaynaklarına kavuşturulması, girişimcilik yeteneklerinin arttırılması, pazar koşullarında rekabet edebilirliklerinin sağlanması.
- d. Doğal kaynakların sürdürülebilir yönetimi, çevre ve kırsal mirasın korunması.
- e. Kırsal kalkınma konusunda çalışan Sivil Toplum Kuruluşlarının (STK) güçlendirilmesi

Türkiye açısından kırsal kesimde sürdürülebilir bir kalkınmanın sağlanabilmesi, kırsal alana yönelik olarak yukarıda belirlenen stratejik hedefler doğrultusunda ancak aşağıda detayları verilen önlemlerin alınması ile gerçekleşebilecektir. Hemen belirtmek gerekir ki, burada kırsal alanda orman köyleri de dâhil olmak üzere tüm yerleşimler dikkate alınmıştır.

11.5. AB'ye Uyum Sürecinde Kırsal Kalkınma ve Hibe Programı

IPARD (Kırsal Kalkınma için Katılım Öncesi Mali Yardım)

Türkiye'nin IPARD Programı Avrupa Komisyonu Kırsal Kalkınma Komitesi'nce Kabul Edildi. Avrupa Birliği (AB); Ortak Tarım Politikası (OTP) ile ilgili müktesebatin uygulanması ve tarım sektörü ile kırsal alanların sürdürülebilir gelişimi için öncelikli sorunların çözülmesine katkıda bulunmak amacıyla, 2007–2013 yılları arasında Katılım Öncesi Yardım Aracı (IPA) Kırsal Kalkınma Bileşeni (IPARD) kapsamında aday ve potansiyel aday ülkelere hibe fon sağlayacaktır. Türkiye'ye 2007–2013 döneminde kırsal kalkınma için 789,6 Milyon Avro hibe fon tahsis edilmiştir. Bazı gecikmelerden dolayı hibeler ve gerçekleştirmeler 2015 yılı sonunda tamamlanmıştır.

Çizelge 11.3. IPARD kapsamında Yıllar itibariyle Hibe Miktarları

2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	TOPLAM
20,7	53,0	85,5	131,3	172,5	187,4	204,2	789,6

Bu çerçevede IPARD Programı; Bakanlığımız Strateji Geliştirme Başkanlığı koordinasyonunda tarım sektörünün ilgili paydaşları ile yakın işbirliği halinde ve Avrupa Komisyonu'nun ilgili birimleri ile müzakere edilerek hazırlanmıştır.

Ülkemizin IPARD Programı; 19 Aralık 2007 tarihinde Brüksel'de yapılan ve 27 üye ülke temsilcisinin katıldığı Avrupa Komisyonu Kırsal Kalkınma Komitesi'nde görüşülerek kabul edilmiştir.

Türkiye'ye 2007–2010 yılları arasında tahsis edilen hibe fonlar; Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu'nun Avrupa Komisyonu tarafından akredite edilmesinden sonra n+3 kuralına göre bir kayba uğramadan kullanılabilir.

Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı bünyesinde kurulan Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu (TKDK), 2011'e kadar AB'den sağlanacak 463 milyon euroluk hibe ile Türk çiftçisinin yatırımlarını destekleyecek. Ancak, AB fonlarının kullanılabilmesi için, öncelikle TKDK'ya AB tarafından yetki devri yapılması gerekiyor. Yetki devri ve akreditasyonun gelecek yılın 3. çeyreğinde tamamlanması öngörülmektedir.

AB tarafından 2007–2013 döneminde aday ülkelere katılım öncesinde sağlanacak mali yardımlara ilişkin Katılım Öncesi Yardım Aracı (IPA) ile ilgili Konsey Tüzüğü'nün, 1 Ocak 2007'de yürürlükte olmak üzere 17 Temmuz 2006'da kabul etmiştir.

IPA kapsamında sağlanan yardımlar, "Geçiş ve Kapasite Gelişimi", Bölgesel ve Sınır Ötesi İşbirliği", "Bölgesel Kalkınma", "İnsan Kaynakları Gelişimi" ve "Kırsal Kalkınma" olmak üzere 5 bileşen adı altında kullanılacak. "Kırsal Kalkınma" bileşeni kapsamındaki projeleri Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, diğer bileşenleri ise ilgili bakanlıklar yürütüyor.

Verilen fonu 850 milyon euroya kadar çıkaracak olan AB; "Kırsal kalkınma" bileşeni kapsamında "Katılım Öncesi Yardım (IPA)" olarak, 2007 yılı için 20,7 milyon euro, 2008 yılı için 53 milyon euro, 2009 yılı için 85,5 milyon euro, 2010 yılı için 131,3 milyon euro, 2011 yılı için 172,5 milyon euro olmak üzere, toplam 463 milyon euro

hibe fon ayırdı. Yıllık yardımlar giderek artmaktadır. 2012 ve 2013'te sağlanacak yardımlarla birlikte, 2007–2013 döneminde sağlanacak toplam yardımın 850 milyon euroya ulaşmasının beklendiğini belirtilmektedir.

AB'nin katılım Öncesi Yardım Kırsal Kalkınma Programı (IPARD) kapsamında sağlanacak fonların kullanımı için, öncelikle ilgili ülkede, bu amaçla AB tarafından yetkilendirilmiş, akredite edilmiş bir kurumun kurulması gerekiyordu. Türkiye, AB'den sağlanacak fonlarının kullanımı amacıyla öncelikle, geçen yıl Mayıs ayında çıkarılan kanun ile TKDK'nın kuruluşunu sağladı. TKDK'nın AB'ye akreditasyonunun ve AB'nin yetki devrinin sağlanması içinde Akreditasyon Eylem Planı çerçevesinde çalışmalar sürdürülüyor.

Öncelikli iller göç ve gelire göre belirlendi. IPARD'ın uygulanmasına yönelik Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı tarafından hazırlanan IPARD programı, 208 Şubat ayında AB Komisyonu tarafından kabul edildi. Programda, AB fonlarının uygulayacağı öncelikli iller ve sektörler de belirlendi. İllerin Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla'dan (GSYH) aldıkları pay, iller arası net göç hızı, desteklenecek sektörlerdeki potansiyelleri dikkate alınarak, 2007–2010 dönemi için 20 öncelikli il belirlenirken, 2010–2013 dönemi için 22 il daha bu illere eklenecek ve proje uygulanan il sayısı 42'ye çıkacak.

Akreditasyon Eylem Planı çerçevesinde, TKDK, merkez birimi ve proje uygulanacak 20 ilde kurulan merkezi birimleri, bu yıl ekim ayından itibaren gelecek yıl ocaka kadar, hazırlıklar, yazılı prosedürler ve işleyiş açısından iç denetimden geçecek. İç denetim sonunda hazırlanacak akreditasyon paketi, "ulusal akreditasyon" talep etmek üzere, Ulusal Yetkilendirme Görevlisi (UYG) olan Hazine Müsteşarlığına sunulacak. Akreditasyon paketinin gelecek yıl ocak ayı içinde sunulması öngörülüyor. Hazine de UYG olarak, TKDK'yı, uluslararası akredite bir kuruluşa denetlettirerek ve buna ilişkin bir rapor hazırlanacak. Denetimde, elemanların niteliklerinden iş işleyişe, yerleşilen binanın güvenliği, donanımına kadar pek çok unsur dikkate alınıyor.

Özen, AB'den sağlanacak kaynağın, tahsis edildiği yıldan sonraki 3 yıl içinde kullanılması gerektiğine işaret ederek, 2007 yılı için tahsis edilen 20,7 milyon euronun 2010 yılına kadar kullanılabileceğini kaydetti. Belirlenen öncelikli illerdeki projelere, en az yüzde 50 tutarında hibe verilecek. Proje sahibinin 40 yaşın altında olması ve projenin dağlık alanlarda uygulanması halinde, hibe oranı yüzde 65'e kadar çıkabilecek.

IPARD I'de Süreç Nasıl İşledi?

- * 20 ilde kurulan merkezi birimler, bu yıl ekim ayından itibaren gelecek yıl ocaka kadar, hazırlıklar, yazılı prosedürler ve işleyiş açısından iç denetimden geçecek.
- * İç denetim sonunda hazırlanacak akreditasyon paketi, "ulusal akreditasyon" talep etmek üzere, Ulusal Yetkilendirme Görevlisi (UYG) olan Hazine Müsteşarlığına sunulacak.
- * Belirlenen öncelikli illerdeki projelere, en az yüzde 50 tutarında hibe verilecek. Proje sahibinin 40 yaşın altında olması ve projenin dağlık alanlarda uygulanması halinde, hibe oranı yüzde 65'e kadar çıkabilecek.
- * Öncelikli iller; Amasya, Afyon, Balıkesir, Çorum, Diyarbakır, Erzurum, Hatay, Isparta, Maraş, Kars, Konya, Malatya, Ordu, Samsun, Sivas, Urfa, Tokat, Trabzon, Van ve Yozgat'dır.

Hangi Projelere Destek Var?

Süt, et üretimi ve bu ürünlerin işlenmesi-pazarlanması, meyve sebze ve su ürünlerinin işlenmesi ve pazarlanması, çiftlik faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi, yerel ürünler ve mikro işletmelerin geliştirilmesi, kırsal turizm, su ürünleri üretimine yönelik projeler destek kapsamında bulunacak

IPARD II

Türkiye için 2014-2020 yıllarında IPA için seçilmiş sektörlerdeki öncelikleri ortaya koyan Ülke Strateji Belgesi'nde Tarım ve Kırsal Kalkınma, AB'nin seçilmiş öncelik alanlarında yardımlarını yoğunlaştıracığı dokuz sektörden birisi olarak belirlenmiştir.

Ülke Strateji Belgesi'nde, Tarım ve Kırsal Kalkınma sektörü için IPA II'nin temel hedefi, OTP'nin gelecekte uygulanmasına yönelik olarak Türkiye'nin hazırlanması konusunda IPA tarafından hali hazırda kapsanan alanlarda Türkiye'nin çabalarının sürdürülebilir kılınması ve aynı zamanda gıda güvenirliliği, veterinerlik, bitki sağlığı politikası ve balıkçılık alanlarında müktesebat ile uyumun sağlanması olarak belirlenmiştir. Daha detaylı bilgi için TKDK'nın <http://www.tkd.gov.tr> sayfasını ziyaret edebilirsiniz

ÜSB, sosyo ekonomik bakımdan tarım ve kırsal kalkınmayı Türkiye'deki kilit sektör olarak tanımlamakla birlikte aşağıda belirtilen önemli konulara atıfta bulunmaktadır;

- i. Sektörü AB çevre ve hijyen standartları seviyesine yükseltmek için yatırım ihtiyacı.
- ii. Diğer sektörler ile karşılaştırıldığında daha düşük verimlilik ve kırsal alanlardan kent merkezlerine göçe neden olan düşük gelir düzeyleri.

iii. Kırsal bölgelerin sosyo ekonomik kalkınmasının önündeki zorluklar.

Belirlenen ihtiyaçlar (1) kırsal kalkınma programı ve (2) kurumsal kapasite geliştirme olarak alt-sektörler şeklinde ele alınacaktır.

Kırsal kalkınma programı kapsamında finansal destek sağlanacak ana tedbirler ÜSB’de aşağıdaki şekilde yer almaktadır: Tarım işletmelerinin fiziki varlıklarına yönelik yatırımlarını destekleme, tarım ve balıkçılık ürünlerini işleyen ve pazarlayan işletmeler, çiftlik faaliyetlerini çeşitlendirme ve iş geliştirme.

LEADER yaklaşımı ile uyumlu olarak yerel kalkınma stratejilerinin uygulanması, tarım-çevre ve organik tarım tedbiri, teknik destek ve danışmanlık hizmetleri gibi tamamlayıcı faaliyetlerin desteklenmesi.

Finansal yardım konusu ÜSB’de, “Kısa bir süre önce akredite edilen IPARD kurumları ile uyumlu olarak kırsal kalkınma alt sektörlerinde çok yıllık sektör desteklerinin temel opsiyon olmaya devam ettiği” şeklinde yer almaktadır.

Tarım ve Kırsal Kalkınma Sektörü için planlanan eylem türleri ile uyumlu olan IPARD 2014-2020 Programının parçası olarak tanımlanan tedbirler, her bir tedbirin AB katkısından alacağı pay ile birlikte aşağıda verilmektedir.

1. Tarım işletmelerinin fiziki varlıklarına yönelik yatırımlar, 42%
2. Tarım ve balıkçılık ürünlerinin işlenmesi ve pazarlanması konusunda fiziki varlıklara yönelik yatırımlar, 22%
3. Tarım Çevre İklim Değişikliği ve Organik Tarım, 2%
4. Yerel Kalkınma Stratejilerinin Uygulanması – LEADER Yaklaşımı, 3%
5. Kırsal Altyapı Yatırımları, 10%
6. Çiftlik faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi ve iş geliştirme, 19%
7. Teknik destek, 2%

Tedbirler ve bunların program bütçesindeki payları; AB müktesebatı ile uyumu hedefleyen faaliyetler arasındaki dengenin korunması ve sektörün daha kapsamlı sosyo-ekonomik kalkınmasını sağlayacak şekilde belirlenmiştir. IPARD programı ile ulusal kırsal kalkınma politikaları arasında tamamlayıcılık sağlanmaktadır.

Çizelge 11.4. Yıllar Göre BİN AVRO Olarak IPARD Fonlarına Maksimum AB Katkısı*

Yıllar	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2014-2020
Toplam	69.000	69.000	69.000	148.000	148.000	149.000	149.000	801.000

* Asıl miktarlar AB bütçesi çerçevesinde yıllık olarak kararlaştırılacağı için, buradaki yıllık katkılar sadece gösterge niteliğindedir.

Çizelge 12.5. Her bir Tedbir İçin Finansal Plan, AVRO Olarak, 2014-2020

Katkılar	Toplam Kamu Desteği	AB Katkısı	AB Katkı Oranı	Ulusal Katkı	Ulusal Katkı Oranı
Başlıklar					
Tarım İşletmelerinin Fiziki Varlıklarına Yönelik Yatırımlar	448.560.000	336.420.000	75%	112.140.000	25%
Üretici Gruplarının Kurulmasına Destek	-	-	-	-	-
Tarım ve Balıkçılık Ürünlerinin İşlenmesi ve Pazarlanması Konusunda Fiziki Varlıklara Yönelik Yatırımlar	234.960.000	176.220.000	75%	58.740.000	25%
Tarım Çevre İklim Değişikliği ve Organik Tarım	18.847.059	16.020.000	85%	2.827.059	15%
Yerel Kalkınma Stratejilerinin Uygulanması – LEADER Yaklaşımı	26.700.000	24.030.000	90%	2.670.000	10%
Kırsal Altyapı Yatırımları	94.235.294	80.100.000	85%	14.135.294	15%
Çiftlik Faaliyetlerinin Çeşitlendirilmesi ve İş Geliştirme	202.920.000	152.190.000	75%	50.730.000	25%
Eğitimin Geliştirilmesi	-	-	-	-	-
Teknik Destek	18.847.059	16.020.000	85%	2.827.059	15%
Danışmanlık Hizmetleri	-	-	-	-	-
Ormanların Oluşturulması ve Korunması	-	-	-	-	-
Toplam	1.045.069.412	801.000.000	76,6%	244.069.412	23,4%

IPARD I'de olduğu gibi IPARD II'de de gecikmelerden dolayı 2 yıllık bir kayma olmuş. 2014 yılında başlaması planlanan mali yardımlar iki yıl gecikme ile 2016 yılında çağrıya çıkılarak projeler alınmıştır. Ancak henüz ödemeler netleşmemiştir.

11.6. Kırsal Kalkınma Uygulamaları

Tarım ve Orman Bakanlığı başta olmak üzere konu ile ilgili diğer kurum ve kuruluşlar kırsal alanda iş ve yaşam şartlarını iyileştirmek için programlar, projeler, yatırımlar ve desteklere devam etmektedir. AB'ye uyum süreci kapsamında uygulamada olan IPARD programı bunlar içerisinde özel öneme sahiptir. Bu program bütçesinin yüzde 75'i AB ve geri kalanı ulusal bütçeden TKDK projeleri yoluyla karşılanmaktadır. Bütçe 2,1 milyar avro civarında kullanılmış ve kullanılacak olan hibelerden

oluşmaktadır. Yerel eylem gruplarını harekete geçirmeye çalışan LEADER programı, Bakanlığın Genç Çiftçi destekleri, kalkınma ajansları tarafından verilen hibeler ve kırsal kalkınmaya yönelik diğer destekler bu kapsamda sayılabilir. Tüm bu program, proje, yatırım ve destekler kırsal alanda yaşayanların iş ve yaşam şartlarını iyileştirmeye ve dolayısıyla köyün, kırsalın cazip hale getirilmesine yöneliktir. Büyük, orta veya küçük ölçekli yatırımları gerektiren bu çalışmaların çok iyi projelendirilmesi, sürdürülebilir olması, amacına uygun gerçekleştirilmesi, atıl kalmayacak şekilde ölçeklendirilmesi ve toplumsal yarar sağlayacak şekilde tasarlanması gerekmektedir.

İş ve yaşam şartları iyileştirilmiş bir kırsal alanın daha rekabetçi tarımsal faaliyetlerin yapılmasına ortam hazırladığı gibi yeter gelir sağlayan tarımsal faaliyetler de kırsal alandaki iş ve yaşam şartlarının daha iyi bir seviyeye taşınmasına katkı verir. Sosyal, ekonomik, kültürel ve örgütsel yaşam şartlarının iyi olmadığı bir kırsal alanda tarım sektörünün geleceğinden de bahsedilemez. Gençlerin yaşamayı göze alamadığı kırsal alanda yapılan tarımsal faaliyet ilgi çekici olmaktan çıkar. Dolayısıyla son zamanlarda önem kazanan kırsal kalkınma politikaları ve artan kırsal kalkınma destekleri, iş ve yaşam şartlarının iyileşmesine katkı verdikçe bu yanlış gidişat tersine dönebilecektir. Ancak bu kırsal kalkınma uygulamaları, programları ve destekler;

- Yerel inisiyatifleri harekete geçirebilme,
- Projeli çalışma alışkanlığı edindirme,
- Yerel potansiyelleri değerlendirebilme ve
- İyi uygulama örneklerini görünür yaparak birbirinden öğrenebilme imkân ve kazanımlarını artırma özelliklerine sahip olmalıdır.

Kırsal Kalkınma ve Tarım Politikaları

Kırsal kalkınma ve tarım politikaları temelde birbirinden ayrılır ancak birbiri ile iç içe kavramlardır. Kırsal kalkınma politikaları, kırsalda yaşayan insanların yaşam kalitesini yükseltmeyi amaçlar. Bu insanlar tarımsal faaliyetle iştigal edebilecekleri gibi, geçim kaynağı tarım olmayabilir. Hâlbuki tarım politikaları, tarımsal üretimi istenen yönde yönlendirmeyi amaçlar. Ayrıca çiftçi gelirlerini artırmayı da amaçlar.

Aslında kırsal kalkınma politikaları sağladığı altyapı, sosyal ve kültürel imkânlar ve dolayısıyla daha yüksek bir hayat standardı, tarım sektöründe çalışanları da olumlu yönde etkiler. Hem ekonomik faaliyette verimliliğin artmasına katkıda bulunarak hem de hayat standardını artırarak çiftçinin tarımsal üretimden vazgeçmesini sağlar.

Hatta bir adım ileri giderek şunu da söyleyebiliriz. Belki de kırsal kalkınma politikaları iyi bir şekilde uygulandıkları takdirde, tarımsal destekleme politikalarından daha çok ve kalıcı etkileri olabilir.